

KÖNYVTÁRI TREND/ JELENTÉSEK

2015-2023 / 2024 / 8.

IT-SZOLGÁLTATÁSOK

Magyar Nemzeti Múzeum
Közcgyűjteményi Központ

ORSZÁGOS
SZÉCHÉNYI
KÖNYVTÁR

A KÖNYVTÁRI IT-SZOLGÁLTATÁSOK

A MAGYARORSZÁGI KÖNYVTÁRI RENDSZER IT-SZOLGÁLTATÁSAINAK JELLEMZŐI, ILLETVE VÁLTOZÁSAI 2015 ÉS 2023 KÖZÖTT.

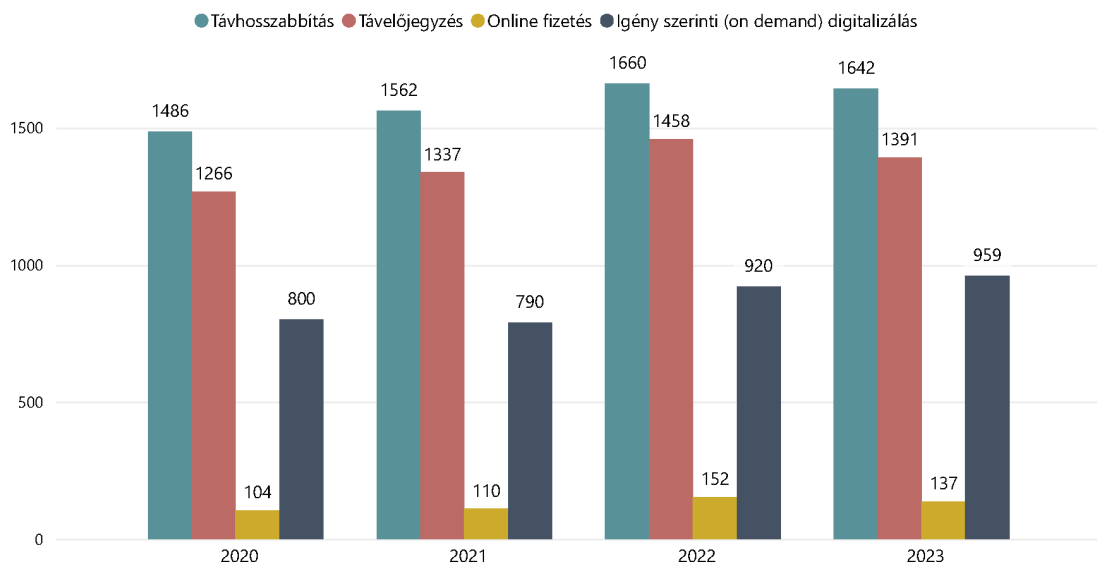
Az *IT-szolgáltatások* című jelentésben röviden bemutatjuk a könyvtári szolgáltatási pontok informatikai ellátottságának helyzetét 2015 és 2023 között, illetve az először 2020-ban felmért szolgáltatásokról is beszámolunk.

1. Az egyes távoli elérésű szolgáltatásokat biztosító könyvtári szolgáltatási pontok száma;
2. Elektronikus katalógussal (OPAC) rendelkező könyvtári szolgáltatási pontok;
3. Internethasználat lehetősége a könyvtári szolgáltatási pontokon;
4. Saját nyilvánosan elérhető digitalizált tartalom, szakmai adatbázis;
5. Online szolgáltatás- vagy tartalomértékesítő rendszerrel rendelkező könyvtári szolgáltatási pontok;
6. Használt-e a könyvtár integrált könyvtári rendszert (IKR-t);
7. A használt IKR típusa;
8. A KSZR-szolgáltatóhelyeken használt integrált könyvtári rendszer típusa.

1. AZ EGYES TÁVOLI ELÉRÉSŰ SZOLGÁLTATÁSOKAT BIZTOSÍTÓ KÖNYVTÁRI SZOLGÁLTATÁSI PONTOK SZÁMA

Az 1. ábra a távoli hosszabbítás, a távoli előjegyzés, a távoli (online) fizetés és az igény szerinti (on demand) digitalizálási szolgáltatást működtető könyvtárak számát szemlélteti. Az egyes oszlopok külön-külön értelmezendők, egy könyvtár többféle típusú távoli elérésű szolgáltatást is működtethet. Az on demand digitalizálás során a könyvtárak megrendelésre készítenek digitális kópiát egy analóg dokumentumból, a másik három szolgáltatás a távoli ügyintézkést segíti. 2020-ban 1486 könyvtári szolgáltatási ponton volt lehetőség a dokumentumok kölcsönzési idejének távoli meghosszabbítására, ez 2021-re 1562-re, 2022-re 1660-ra, míg 2023-ra 1642-re változott. Távoli előjegyzésre 1266 helyen volt lehetőség 2020-ban, 2021-ben már 1337, 2022-ben 1458, 2023-ban 1391 helyen. Az online fizetést 104 helyen biztosították a használók részére 2020-ban, 2021-ben 110 szolgáltatási ponton,

1. ÁBRA: AZ EGYES TÁVOLI ELÉRÉSŰ SZOLGÁLTATÁSOKAT BIZTOSÍTÓ KÖNYVTÁRAK SZÁMA 2020–2023

2022-ben 152, 2023-an pedig 137 illet regisztráltunk. Az igény szerinti digitalizálás lehetősége 800 szolgáltatási ponton volt elérhető 2020-ban, egy évvel később 790, 2022-ben 920, 2023-ban pedig már 959 helyen, ami jelentős, 17%-os emelkedést jelent 2020-hoz képest. Összességében elmondható, hogy egyre több könyvtári szolgáltatási ponton tesznek elérhetővé távoli elérésű szolgáltatásokat.

2. ELEKTRONIKUS KATALÓGUSSAL (OPAC) RENDELKEZŐ KÖNYVTÁRI SZOLGÁLTATÁSI PONTOK

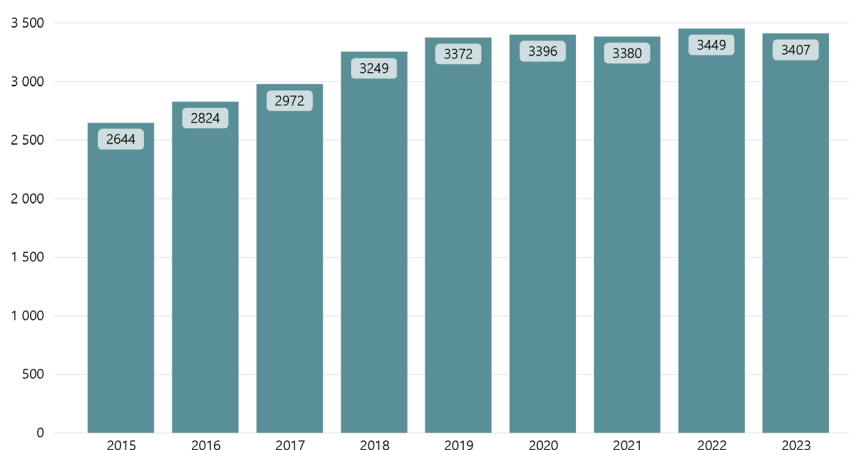
Ahogy egyre több könyvtári szolgáltatási ponton történik meg a katalógus retrospektív konverziója, úgy válik egyre több helyen elérhetővé az elektronikus katalógus (OPAC). Már 2015-ben is 2644 könyvtári szolgáltatási pont rendelkezett a doku-

mentumok visszakeresésére szolgáló informatikai rendszerrel, ez az érték 2020-ra 3396-ra, azaz közel 30%-kal nőtt. A terjedés üteme az elmúlt évek során (2020-tól) lelassult, így 3400 körül állandósult ez az érték (2. ábra). Adataink szerint 2023-ra már a könyvtárak közel 90%-a rendelkezett elektronikus katalógussal.

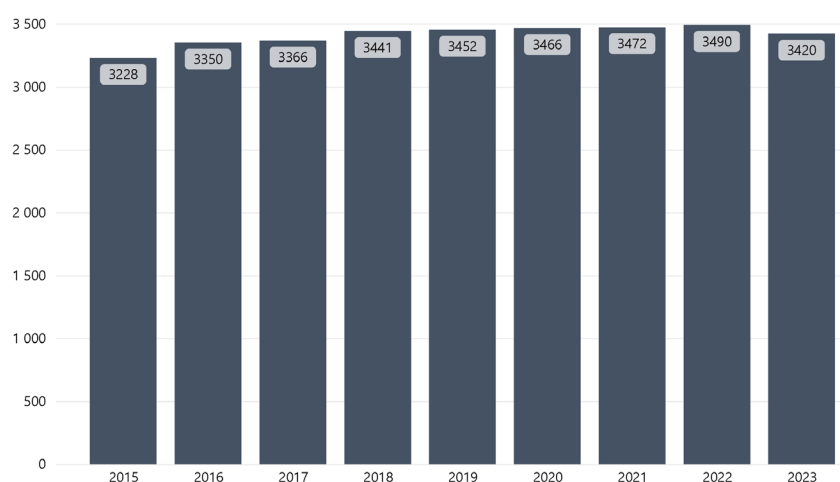
3. INTERNETHASZNÁLAT LEHETŐSÉGE A KÖNYVTÁRI SZOLGÁLTATÁSI PONTOKON

Az internethasználat lehetősége a könyvtári szolgáltatási pontokon 2015 és 2022 között minden évben bővült, de az emelkedés üteme egyre lassult. A 2023-ban adatlapot beküldő 3850 könyvtári szolgáltatási pont közel 90%-a biztosít internethasználati lehetőséget (3. ábra).

2. ÁBRA: ELEKTRONIKUS KATALÓGUSSAL (OPAC) RENDELKEZŐ KÖNYVTÁRI SZOLGÁLTATÁSI PONTOK 2015–2023

3. ÁBRA: INTERNETHASZNÁLAT LEHETŐSÉGE A KÖNYVTÁRI SZOLGÁLTATÁSI PONTOKON 2015–2023

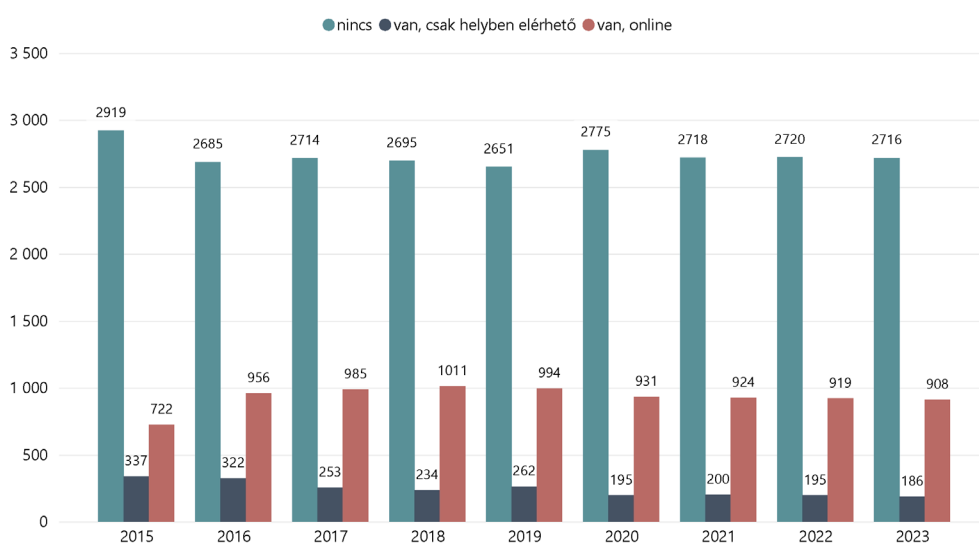

4. SAJÁT NYILVÁNOSAN ELÉRHETŐ DIGITALIZÁLT TARTALOM, SZAKMAI ADATBÁZIS

A nyilvános digitalizált tartalmakat, szakmai adatbázisokat elérhetővé tévő könyvtári szolgáltatási pontok számában kismértékű ingadozás, de inkább stagnálás figyelhető meg 2016 és 2023 között. Jelentősebb változás legutoljára 2015 és 2016 között volt kimutatható, akkor a saját online tar-

talmakat, adatbázisokat elérhetővé tevő könyvtári szolgáltatási pontok száma 25%-kal emelkedett, azóta a számuk lényegesen nem változott, ám 2019 és 2023 között a kizárólag helybeni elérést biztosító könyvtárak száma 262-ről 186-ra csökkent, ami 29%-os változást jelent. 2023-ban a könyvtárak közel 30%-a rendelkezett saját nyilvánosan is elérhető szolgáltatással, amely nagyjából meg-egyezik az elmúlt években tapasztalható aránnyal (4. ábra).

4. ÁBRA: SAJÁT NYILVÁNOSAN ELÉRHETŐ DIGITALIZÁLT TARTALOM, SZAKMAI ADATBÁZIS 2015–2023

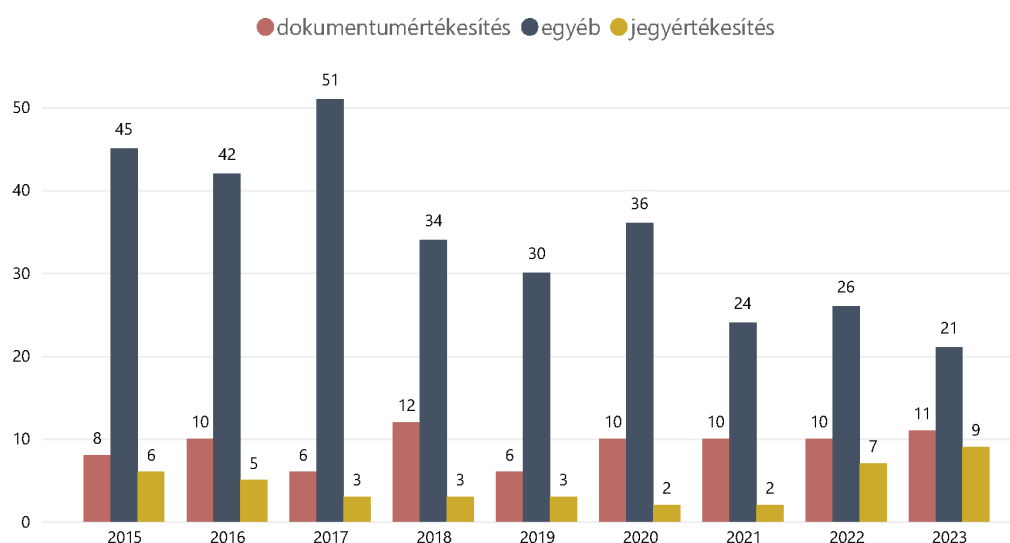

5. ONLINE SZOLGÁLTATÁS- VAGY TARTALOMÉRTÉKESÍTŐ RENDSZERREL RENDELKEZŐ KÖNYVTÁRI SZOLGÁLTATÁSI PONTOK

Az online szolgáltatás- vagy tartalomértékesítő rendszer nem számít széles körűen elterjedtnek a könyvtári szolgáltatási pontok körében. Dokumentumértékesítő rendszert 2015 óta mindössze 8-10 könyvtári szolgáltatási pont üzemeltetett, 2023-ban 11 könyvtárban volt elérhető ez a szolgáltatás. Jegyértékesítő rendszert még ennél is kevesebb helyen, bár 2022 óta növekedésnek indult ezen intéz-

mények száma, és 2023-ban már 9 ilyen könyvtárat regisztráltunk. Az egyéb kategóriába sorolt online szolgáltatás- vagy tartalomértékesítő rendszerrel némileg többen rendelkeznek: 2015-ben 45-en, 2017-ben már 51-en. 2017 és 2023 között csökkenés mutatkozik ezek számában, és 2023-ban már csak 21 könyvtár jelezte, hogy van ilyen rendszere (5. ábra). Ebben feltételezhetően közrejátszik az adatszolgáltatók elemszámának apadása, illetve a szakkönyvtárak, jellemzően például az egyetemek kari könyvtárainak integrációja is.

5. ÁBRA: ONLINE SZOLGÁLTATÁS- VAGY TARTALOMÉRTÉKESÍTŐ RENDSZERREL RENDELKEZŐ KÖNYVTÁRI SZOLGÁLTATÁSI PONTOK 2015–2023

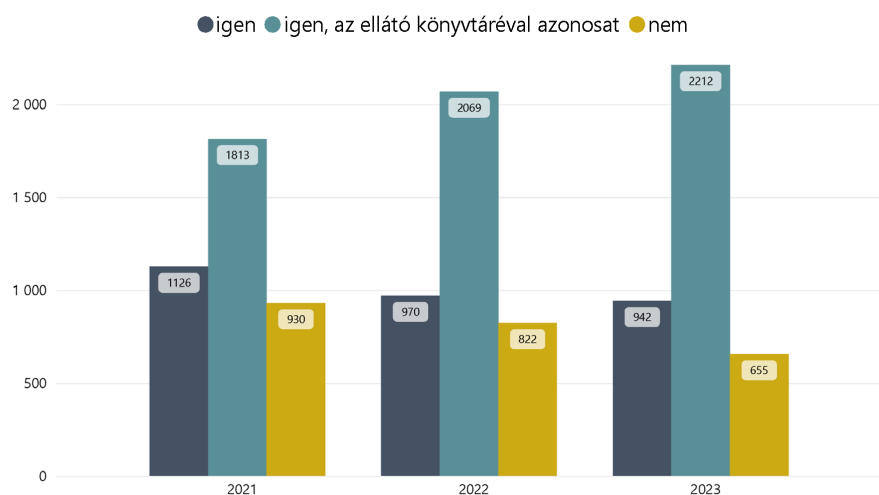
6. HASZNÁL-E A KÖNYVTÁR INTEGRÁLT KÖNYVTÁRI RENDSZERT (IKR-T)?

A könyvtárak egyre nagyobb arányban használnak IKR-t. 2023-ban a szolgáltatási pontok 83%-a használt valamilyen IKR-t, amely 4%-os emelkedés 2022-höz képest. 2212 szolgáltatóhely (jellemzően Könyvtárellátási Szolgáltató Rendszer [KSZR] keretében működő könyvtárak), tehát jelentős részük (58%-uk) az ellátó könyvtáréval azonos rendszert használ, azaz sok ellátott szolgáltatóhelynek nincs saját IKR-je, azt az ellátó könyvtár biztosítja számára (6. ábra).

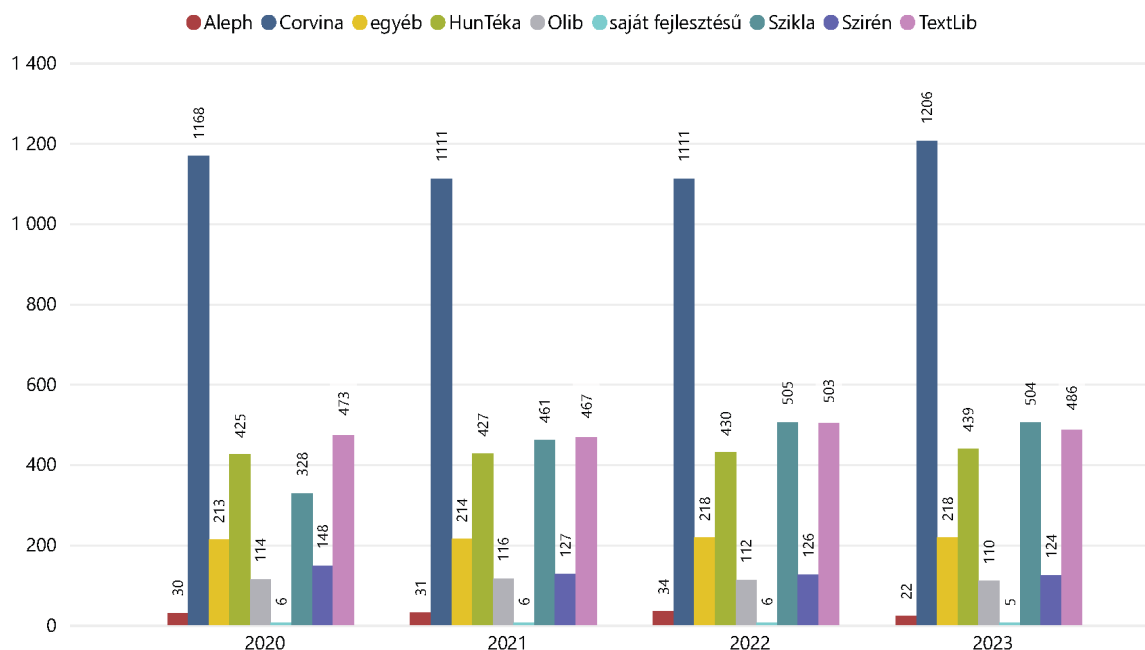
7. A HASZNÁLT IKR TÍPUSA

Az integrált könyvtári rendszert használó könyvtári szolgáltatási pontok körében messze a Corvina a legnépszerűbb rendszer, 1206-an használták 2023-ban, azaz az IKR-t használó könyvtárak közel 40%-a. A második a sorban a Szikla 504 használóval, ezt követi harmadik helyen a TextLib 486-tal, majd ezt követően a sorrend: HunTéka 439, Szirén 124, Olib 110, Aleph 22 felhasználóval. 218 olyan könyvtári szolgáltatási pont van, amely valamilyen egyéb, nem saját maga által fejlesztett integrált könyvtári rendszert használ, további 5 könyvtár pedig saját fejlesztésű rendszert alkalmaz (7. ábra). Az egyes rendszerek megoszlásának aránya nem változott számottevően az elmúlt évek során.

6. ÁBRA: INTEGRÁLT KÖNYVTÁRI RENDSZER (IKR) HASZNÁLATA A KÖNYVTÁRAKBAN 2021–2023

7. ÁBRA: A HASZNÁLT INTEGRÁLT KÖNYVTÁRI RENDSZER (IKR) MEGNEVEZÉSE 2020–2023

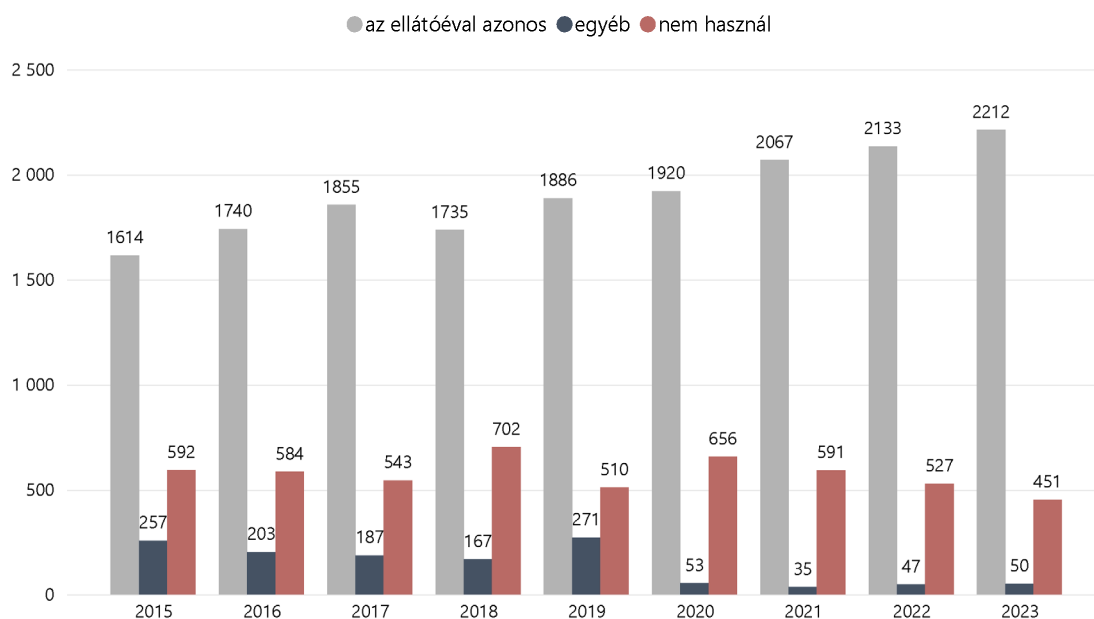

8. A KSZR-SZOLGÁLTATÓHELYEKEN HASZNÁLT INTEGRÁLT KÖNYVTÁRI RENDSZER TÍPUSA

A KSZR keretében működő könyvtárak 83%-ában használtak integrált könyvtári rendszert 2023-ban, az esetek túlnyomó többségében az ellátó

könyvtárával megegyezőt. A növekvő trend tehát tovább folytatódott tavaly is, így 2022-höz képest 4%-kal bővült az IKR-t használó ellátott szolgáltató könyvtárak aránya. 2015 és 2023 között összesen 21%-os emelkedés figyelhető meg (8. ábra).

8. ÁBRA: A KSZR-SZOLGÁLTATÓHELYEKEN HASZNÁLT INTEGRÁLT KÖNYVTÁRI RENDSZER (IKR) TÍPUSA 2015–2023

Magyar Nemzeti Múzeum
Közcgyűjteményi Központ

ORSZÁGOS
SZÉCHÉNYI
KÖNYVTÁR

KÉSZÍTETTE Havadi Gergő, Erdélyi Károly, Bebiák Magdolna
LEKTORÁLTA Szüts Etele, a Könyvtári Intézet igazgatója
OLVASÓSZERKESZTŐ Horváth Barnabás Dávid
LAPTERV Kóbor Szilvia

FELELŐS KIADÓ Rózsa Dávid, az MNMKG OSZK főigazgatója

A KÉZIRAT LEZÁRÁSA: 2024. november
2015–2023 (2024. évi 8. szám)
ISSN 2939-7464